



1. רש"י מסכת ביצה דף כג עמוד ב

אין צדין דגים - אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן, והותרו לצורך יום טוב - טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב, דשחיטה - חייש למכמר בשרא, פן יתחמם ויסריח, אבל צידה - אפשר לצודו מבעוד יום, ויניחנו במצודתו במים, ולא ימות ולמחר יטלהו.

2. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק א

מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ר' אחא בשם רשב"ל [שמות יב טז] כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות ר' יוסי בעי כלום למדו לתבשיל אלא מיכן ר' יוסה לא אמר כן אלא ר' יוסי בשם רשב"ל [שמות יב טז] אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם עד ושמרתם את המצות תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטיין שלא יקצור ולא יטחון ולא יקד ב"ט

3. תוספות מסכת ביצה דף כג עמוד ב

ולא נהירא כדמפרש בריש מכילתין (דף ג. וסם) גבי גזרה שמא יתלוש דאין לחלק באוכל נפש בין אפשר לעשותו מערב יום טוב לאי אפשר אלא דוקא במכשירין יש חלוק לכך נ"ל כפר"ח מקינו"ן שפירש לעיל [דף ג. סד"ה גזרה] משום דדמי לקצירה.

4. הר"ן על הר"ף מסכת ביצה דף ט עמוד ב

ואפי' הכי לא דמי (למזיד דאיכא למימר דאחמיר) רבויי בשיעורא ביום טוב לרבויי שיעורא בשבת שהשבת דחוויה היא אצל חולה ולא הותרה ולפיכך כל שהעיקר מלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ומיתסר מדאורייתא. אבל יום טוב שאוכל נפש הותר בה דאפי' אפשר מעי"ט שרי כל שהוא מרבה על העיקר ובלבד שיהא בטורח אחד תוספתו כמוהו ועוד שנראה להם לחכמים שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הוצרכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד ומשום הכי רבויי בשיעורא כל היכא דלא מפיש בטרחא שרי אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמוהו מדאורייתא ולא ניתן לידחות אצל חולה ולפי זה האי דעירובין דוקא ע"י נכרי היא:

5. רמב"ן פרשת אמור

והנה אמר מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי במלאכת עבודה, אבל השבת תשמרו לעשות אותה שבת שבתון מכל מלאכה שבעולם, כי יזהיר בשבת פעמים רבות. וירמוז עוד בכאן כי גם בבואו באחד מן המועדים לא תדחה לעשות בה אוכל נפש.

6. הר"ן על הר"ף מסכת ביצה דף יב עמוד ב

ובירושלמי נתנו בזה שני טעמים דגרסינן התם תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין והבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל ביום טוב סוג את הארבעים וכו' מניין שאין טוחנין ולא מרקדין רבי יוסי בשם ר"ל אומר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש קצירה ודישה תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מעוטיין מכאן שלא יקצור ולא יטחון ולא יקד ביום טוב ומוכח התם דברירה איכא בינייהו מ"מ נראה משטת הירושלמי שהטחינה וכיוצא בהו אסורה מן התורה ואין זה דרך גמרתנו דהא שרינן שחיקת פלפלין וכל הנדוכין כדרכן אף על גב דשחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא והרי בירושלמי הוצרכו לומר דשל בית רבן גמליאל שהיו שוחקין פלפלין ברחיים שלהם היינו משום שלא היתה טחינה כדרכה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות שלא כל המלאכות הותרו ביום טוב אלא הכשר המאכלין לאוכלן כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והרי הן בכלל מלאכת עבודה א"נ כמו שמפורש בירושלמי וכו' וכל זה אינו מספיק לי למה יהא אסור לטחון חטים מן התורה ויהא מותר לדוך כל הנדוכין כדרכן שהרי שחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא אבל הקרוב אצלי לפי גמרתנו שכל מלאכת אוכל נפש האסורה ביום טוב אינה אלא מדבריהם שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהן ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו לפי שהלכו אחרי רובה של לקיטה שאינה ליומה ואף על פי שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחרי רובה של טחינה היינו טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהיא ליומה נעשית באותה ענין שהיא נעשית לימים הרבה שזו במדוך וזו ברחיים ואף פלפלין ברחיים שלהם אינה כדרך טחינת חטים לימים הרבה ואף צידת דגים נמי אסרו לפי שאין דרך לצוד אותם יום יום לפי שאינו סומך על הספק שלא לתקן מאכלו שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו ריקנית אלא עיקרה מיום לחבירו הוא ולפיכך אסרוהו מדבריהם

7. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף צה עמוד א

ומכל מקום לדברי הכל נתמעטו טחינה והרקדה, שלא התירה התורה ביום טוב אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה אפיה ובישול, אבל אלו תקון הן ודרך בני אדם לתקן מהם לימים רבים וכדי שלא יתקן ביום טוב מחמת חול לא התירה התורה אותן ביום טוב אפילו לצורך היום, ולא התירה אלא תיקון אוכל בדבר שהוא ברשותו אבל לעקור דבר מגדולו לא, ואפילו פירות הנפגמין מיום טוב לחברו כגון תאנים ותותים וכל שכן צידת בעלי חיים שהוא בכלל והיינו טעמא דמתניתין דאין צדין, וטעם זה כתב הרמב"ן ז"ל ביום טוב פרק אין צדין בספר המלחמות, ועוד י"ל טעם בענין איסור הצידה כדי שלא ילך בחורשין ויצוד ונמצא בטל משמחת יום טוב, ובפרק קמא דביצה גרסינן בירושלמי (ה"ב) מהו להעמיד חלב אם אתה אומר כן אף הוא מעמיד מיום טוב לחול.

8. עבודת הקודש בית מועד שער א סימן א

ג) ולא כל מלאכת אוכל נפש התיר הכתוב שהרי אחר שהתיר מעט שנאמר אך הוא לבדו יעשה לכם, אך הוא לבדו ולכם מיעוטיין הן. ד) ולפיכך יש אפילו מלאכות שיש בהן צורך אוכל נפש ואסורות, ומסרן הכתוב לחכמים והם אמרו שהקוצר והתולש והדש והבורר והטוחן והמרקד והצד והחולב והמגבן והסוחט את הפירות להוציא מהן משקין אסור. וכן אסרו מדבריהם לרדות חלות דבש מן הכוורת. ה) ומפני מה מנו את אלו, לפי שלא התירה התורה לתקן ביום טוב מה שדרך בני אדם לתקן מהן הרבה לימים הרבה, כדי שלא יטרח ביום טוב לתקן מחמת חול. ו) וכן לא התירה התורה אלא תקון בדברים שהן ברשותו כאפייה ובישול לא לעקור דבר מגדולו, ואפילו תותים ואבטיחים שנפגמין מיומן למחרתו, לפי שרוב הפירות הנלקטין משתמרין לזמן מרובה ואינו בדין שתהא לקיטתו של זה מותרת ושל זה אסורה, וכל שכן צידת בעלי חיים שאינן ברשותו ושהוא צריך לטרוח ולצוד בחורשים ונמצא בטל

9. ר' אשר וייס – מסרן הכתוב לחכמים (פרשת שופטים)

וחידוש עצום יש בגדר זה, דהנה באמת נמסרה כל התורה כולה לחכמים כדי לפרש בה כל מצוה ומצוה, ואף כל פסוק ופסוק, והלא אמרו חכמים (מד"ר תשא) שבלוחות השניות נכללו הלכות ואגדות ומדרשי חז"ל, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נמסר למשה בסנין, אך בכל

התורה אין חכמי תושבע"פ אלא מפרשים את כונת התורה, אבל במצוות והלכות שבהם מצינו שנמסרו לידם הם כאילו מחוקקים ויש בידם אף להקל בדאורייתא משום צורך השעה ומשום הפסד ממון, אף שבמקום אחר אין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה....

ולכאורה נראה טפי מהגדרה זו מתאימה יותר לשיטת הרמב"ן שלא הסתמך כלל על הירושלמי אלא כתב שחז"ל הם שחילקו ברוחב דעתם דלא בכל המלאכות הותרה אוכל נפש אלא במלאכות הנעשות בתוך רשותו וביתו של אדם, ולא בקוצר וצד וכדומה שעל ידם האדם מכניס דברים לרשותו, ולשיטתו באמת לא נתנה תורה בזה רמז ומפתח לחלק בין מלאכה למלאכה אלא שידעו חז"ל בקבלה או ממיעוטא ד"אך אשר יאכל" דלא כל המלאכות הותרו אלא מקצתן וכיון שנמסר בידם לקבוע איזה מלאכות הותרו ואיזה לא קבעו מסמרות וחילקו בין מלאכה למלאכה.

10. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף כג עמוד ב

והרמב"ם ז"ל נתן טעם לדבר דכל מלאכה שאפשר לעשותה מעי"ט ואין בו הפסד אסרו עליו גזירה שמא יניח אדם מלאכות [שאפשר לעשותן מערב יו"ט ונמצא יו"ט כולו הולך בעשיית אותן מלאכות] וימנע משמחת יו"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול ולשתות וגם זה אינו מחוור כל הצורך. אבל בירושלמי משמע שהן אסורין דבר תורה ובשלהי פרק המצניע כתבתיה בארוכה.

11. רמב"ם הלכות יום טוב פרק א הלכה ח

אבל לשון ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב, שאם עשה אלו מבערב יש בכך הפסד או חסרון טעם, שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום כלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש, ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש, וכן כל כיוצא באלו, וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת תבלין וכיוצא בהן. +/השגת הראב"ד/ ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש וכן כל כיוצא בזה. א"א בכל אלה אין טעם למה אין תולשין ירק ואין מלקטין פירות מן האילן ביום טוב שהרי בני יומן יפין יותר, ובירושלמי (פ"א ה"י) סומך אותו על אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וסמך ליה ושמרתם את המצות שהיא מלאכה בתלוש. +

12. תוספות מסכת שבת דף צה עמוד א

מיהו תימה לר"י כיון דמותר לגבן ב"ט מן התורה אפילו באפשר אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר אם כן נפל ביתו ב"ט יהא מותר לבנותו ב"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביום טוב.

13. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף כג עמוד ב

אמר המאירי אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב ותחלת הדברים צריך אתה לידע שלא הוצרך התנא ללמדנו שאין צדין דגים מן הימים ומן הנהרות ולא חיה ועוף בגנות ופרדסים ויערים שאין אלו מזומנין כלל ומוקצה גמור הם ואף הכנה שמאמתל אין מועלת בהם אבל אלו שבתוך הביברין שבבית והן בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות שהיה לנו לומר בהם שאין נטילתם נקראת צידה ומזומנים הם בא ללמדנו שאין צדין אותן ואין נקראים מזומנין מפני שהדגים נשמטין הם לחורים וסדקים ומחוסרי צידה הם

14. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ב הלכה ז

דגים שבביברין גדולים וכן חיה ועוף שבביברין גדולים כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו הרי זה מוקצה ואין צדין אותן ביום טוב ואם צד לא יאכלו, וכל שאינו צריך מצודה הרי זה מוכן וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו, וכן חיה שקיננה בפרדס הסמוך לעיר ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה אינם צריכין זימון מפני שדעתו עליהן. +/השגת הראב"ד/ דגים שבביברין גדולים וכן חיה. א"א זה אינו נכון שהרי חיה ועוף שהתירו /ביצה/ (כד) אינו אלא בביברין קטנים ואפילו הכי דגים אין צדים והטעם מפני שהם מכוסין מן העין. +

15. תוספות ר"ד מסכת ביצה דף כג עמוד ב

והילכך צידתן אסורה ביום טוב וכיון דרוב הצידה אסירה ביום טוב צידת הדג נמי אסורה שאם נתיר צידת הדגים יבואו להתיר צידת חיות ועופות

16. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף כג עמוד ב

וי"מ הטעם באיסור צידה מפני שאין הדבר ברור לו שתעלה מצודתו מלאה ולא התירו ביום טוב לעשות מלאכה על הספק והרי מ"מ טעם זה אינו מספיק לחיה ועוף הנצודין בפרט שהוא מתכוין להם לבד וכן יש שפירשו הטעם בפירות מפני שהם גדילות קצת ביום טוב וכן טרחו בזה הרבה בטעמים מבולבלים ועקר הדברים כמו שכתבנו: